

سوره سی و نهم - زمر

این سوره در مکه نازل شده و ۷۵ آیه دارد.

به نام خداوند بخشنده مهربان

فرو فرستادن این کتاب از جانب خدای پیروز فرزانه است. همانا ما کتاب را به حق بر تو نازل کردیم پس خدای را پرستش کن با ایمان خالص. بدانید که پرستش بی‌ریا خاص خداست و آنهایی که به جز او معبودانی می‌گیرند (می‌گویند) ما آنها را پرستش نمی‌کنیم مگر برای آن که ما را به خدا نزدیک گردانند نزدیک کردنی. بی‌شک خدا در مورد آن چه با هم اختلاف می‌کنند میان آنان داوری می‌کند و او دروغگوی کافر را هدایت نمی‌نماید. اگر خدا می‌خواست فرزندی برای خود برگزیند هر چه می‌خواست از آنهایی که می‌آفرید انتخاب می‌کرد. پاک و منزّه است او خدای یکتای قهار است. (۱ - ۴)

آسمان‌ها و زمین را به حق آفرید. شب را در روز و روز را در شب می‌پیچد و مهر و ماه را مسخر گردانید همگی تا وقت معین در حرکتند. بدانید که اوست خدای نیرومند و آمرزگار! شما را از یک تن آفرید و جفت او را از خود او به وجود آورد و برای شما هشت صنف از چهارپایان آفرید. شما را در شکم‌های مادران تن می‌آفریند آفرینشی بعد از آفرینشی. در تاریکی‌های سه‌گانه^۱. اینست پروردگار شما. فرمانروائی خاص اوست. جز او معبودی نیست. پس چرا از راه راست منحرف می‌شوید؟! اگر همه کافر شوید خدا از شما بی‌نیاز است و کفر را بر بندگان نمی‌پسندد و اگر سپاس به جای آرید از این کار شما خشنود می‌گردد. بدانید هیچ باربرداری بار گناه دیگری را بر دوش نکشد. بالاخره بازگشت شما به سوی پروردگارتان است و او شما را از هر چه کرده‌اید آگاه می‌سازد زیرا او بدان چه در سینه‌هاست داناست. (۵ - ۷)

هنگامی که گزندی بر آدمی می‌رسد با دعا و توبه رو به درگاه خدا می‌آورد و چون او را نعمتی از خود عطا نماید آن چه را که پیش از این از او می‌خواست فراموش می‌کند و بر خدا شریکائی قرار می‌دهد تا مردم را از راه او گم سازد. بگو از این ناسپاسی خود اندک بهره‌ای برگیر که عاقبت از اهل آتش دوزخی! آیا (چنین کسی بهتر است یا) کسی که طول شب به طاعت خدا و سجود و قیام بپردازد و از عذاب آخرت بترسد و به لطف پروردگارش امیدوار باشد؟! بگو آیا کسانی که اهل دانشند با مردم جاهل یکسانند؟ همانا صاحبان خرد متذکر این مطلبند. (۸ - ۹)

بگو ای بندگان من که ایمان آورده‌اید از (عقاب) پروردگارتان بترسید، برای کسانی که نیکوئی و احسان کنند در دنیا نیکی است، و زمین خدا وسیع است، همانا صابران پاداش بی‌حساب یابند! بگو من دستور یافته‌ام که تنها خدا را پرستم و دین خاص او گردانم، و دستور یافته‌ام که نخستین مسلمان باشم. بگو اگر من پروردگارم را نافرمانی کنم از عذاب روز بزرگ می‌ترسم. بگو من خدا را می‌پرستم و دینم را خاص او می‌نمایم شما جز او هر چه خواهید بپرستید. بگو زیانکاران کسانی هستند که در روز رستاخیز بر خویشتن و کسانشان زیان کنند، بدانید که آن زیان آشکاری است! بر آنان از بالای سرشان سایبان‌هایی از آتش است و از زیرشان نیز سایبان‌هایی. این همان آتشی است که خدا بندگان خود را

۱. منظور از هشت صنف از چهارپایان دو زوج نر و ماده از چهار دام گاو، گوسفند، بز و شتر است که در سوره انعام هم بدان اشاره شده است. منظور از تاریکی‌های سه‌گانه هم تاریکی‌های رحم و شکم و مثییمیه می‌باشد.

بدان بیم می‌دهد ای بندگان من از قهر من بترسید! (۱۰ - ۱۶)

و کسانی که از پرستیدن طاغوت اجابت کرده به سوی خدا بازگشتند بر آنان بشارت باد. و تو هم به آنان بشارت بده. کسانی که حرف‌ها را می‌شنوند و بهترین آنها را پیروی می‌نمایند آنها ایند که خدا هدایتشان کرده است و آنها خردمندانند. آیا کسی که وعده عذاب بر او واجب گشته تو می‌توانی او را از عذاب نجات بدهی؟ (هرگز)! اما آنهایی که از پروردگارشان بترسند برای آنها در بهشت غرفه‌هاست که بالای آن غرفه‌هایی بنا شده و از زیر آن نهرها روان است. وعده خداست و خدا وعده‌اش را خلاف نمی‌کند! آیا نبینی خدا از آسمان آبی فرستاد و آن را به صورت چشمه سارهایی در زمین جاری ساخت؟ پس با آن، گیاهان به رنگ‌های گوناگون می‌رویند. بعد از آن خزان شده خشک می‌شوند و تو آن را زرد می‌بینی و سرانجام آن را ریز و خرد می‌گرداند به راستی که در این امر پندی برای خردمندان است. (۱۷ - ۲۲)

آیا کسی که خدا دل او را برای اسلام بازگشود و نوری از خویشتن در دل او جای داد (مانند کسی است که بر دلش مهر نهاد؟) پس وای بر کسانی که دلشان از یاد خدا سخت گشته است آنانند که در گمراهی آشکارند! خدا بهترین گفتار را به صورت کتابی متشابه مثنی نازل کرد^۱ که (از خواندن آن) پوست تن خداترسان بلرزد سپس پوست‌ها و دل‌هایشان به ذکر خدا آرام و نرم شود. اینست هدایت خدا که با آن هر که را خواهد هدایت می‌نماید و بر کسی که خدا او را گمراه سازد راهنمایی نباشد! آیا کسی که روز قیامت، برای دفع سختی عذاب آتش، صورت خود را سپر گرداند (مانند کسی است که از آتش در امان باشد؟) در آن روز به ستمگران گفته شود اینک بجشید کيفر آن چه را که می‌کردید! کسانی که پیش از آنان بودند پیامبران خود را تکذیب کردند. پس از جایی که هرگز پی نمی‌بردند عذاب بر آنها رسید. خدا در زندگی دنیا عذاب ذلت‌باری بر آنها چشانید و البته عذاب آخرت آنها سخت‌تر است اگر بدانند! (۲۳ - ۲۶)

ما در این قرآن از هر مثلی برای مردم زدیم باشد که پند گیرند! قرآن عربی، بدون هیچ کژی. باشد که آنها پرهیزگار شوند. خدا مردی را مثل می‌زند که فرمانبردار چند شریک مخالف با هم باشند و آن دیگری فرمانبردار یک تن. آیا آن دو در مثل برابر باشند؟^۲ سپاس خاص خداست ولی بیشتر مردم نمی‌دانند! (ای رسول) همانا تو می‌میری و آنها نیز می‌میرند. سپس روز قیامت در پیشگاه پروردگارتان با هم خصومت همی‌کنید! (۲۷ - ۳۱) پس ظالم‌تر از آن کس کیست که بر خدا دروغ بست و هنگامی که صدق (قرآن) بر او آمد آن را تکذیب نمود آیا کافران را جای در دوزخ نیست؟ و کسی که راستی آورد و آن را تصدیق نمود چنین کسانی که پرهیزگار اند. برای آنها هر چه از نعمت‌ها خواهند در پیشگاه پروردگارشان مهیاست و این پاداش نیکوکاران می‌باشد. تا خدا بدترین کارهایی را که از آنان سرزده به پوشاند و بهتر از کارهای نیکی که انجام داده‌اند آنها را پاداش دهد! مگر خدا کفایت کننده بر بنده‌اش نیست که آنها تو را به کسانی غیر از او می‌ترسانند و کسی را که خدا در گمراهی فروگذارد هیچ راهنمایی بر وی نباشد. و هر کس را که خدا هدایت کند هرگز گمراه‌کننده‌ای بر او نباشد. آیا خدا نیرومند و انتقام گیرنده نیست؟ (۳۲ - ۳۷)

و اگر از آنان بپرسی چه کسی آسمان‌ها و زمین را آفرید؟ گویند خدا. بگو پس خبر دهید

۱. نوشته‌اند کلمه متشابه در قرآن بدین مفهوم است که از لحاظ فصاحت و بلاغت و تناسب معانی، همگونی و تشابه در آن زیاد است. و مثنی یعنی دو دو، هم از آن جهت گفته شده که در آن مکررات است.

۲. این مثل گویای حال بندگان در برابر خدایان متعدد و خدای یگانه می‌باشد.

اگر خدا بر من گزندى اراده كند آيا خدايانى كه به جز خدا مى‌پرستيد دفع‌كننده زيان او هستند؟ يا اگر او رحمتى بر من بخواهد آيا آنها آن را باز مى‌گردانند؟ بگو خدا براى من كافى است، توكل كنندگان همه بر او توكل مى‌نمايند. بگو اى قوم هرچه از دستتان بر مى‌آيد بكنيد من نيز آن‌چه مى‌توانم مى‌كنم، زود باشد كه بدانيد. كسى را كه عذاب آيد او را زبون و خوار گردانند و عذاب پايدار دوزخ بر كه رسد! (اى محمد) همانا ما قرآن را به حق، براى مردم، بر تو نازل كرديم هر كس كه هدايت يافت به سود خود اوست و هر كه گمراه گشت به زيان خود گمراه گرديد و تو وكيل و نگاهبان بر آنها نيستى! (۳۸ - ۴۱)

خداست كه هنگام مرگ ارواح خلق را مى‌گيرد و آن را كه هنوز مرگش نرسيده روحش را در خواب قبض مى‌كند سپس جان آن كس را كه حكم مرگش داده نگاه مى‌دارد و آن را كه مرگش نرسيده بر بدنش مى‌فرستد تا به وقت معين. بى‌گمان در آن آيتى است براى قومى كه بينديشد. آيا غير از خدا شفيعانى گرفته‌اند؟ بگو اگرچه آنها مالك چيزى نباشند و هيچگونه ادراكى ننمايند؟! بگو شفاعت همه بر خداست ملك آسمان و زمين از آن اوست بعد شما بدو بازگردانده مى‌شويد. و چون نام خدا به وحدانيت برده شود دل‌هاى كسانى كه به روز آخرت ايمان ندارند ملول و آزرده گردد و هرگاه ذكر غير خدا كنند در اين صورت آنها خرم و شادمان شوند! بگو اى خداى پديدآورنده آسمان‌ها و زمين! داننده نهران و آشكار! تو ميان بندگان در آن چه اختلاف مى‌كردند داورى مى‌كنى. و اگر تمام آن چه در زمين است و مانند آن مال ستمگران باشد و بخواهند آن را در مقابل عذاب رستاخيز فديه بدهند (بنيرفته نشود) و از جانب خدا چيزهائى بر آنها آشكار شود كه به حساب نمى‌آورند. و بدى‌هاى آن چه كرده بودند برايشان ظاهر گردد و كيفر آن چه استهزاء مى‌كردند آنان را فرا گيرد! (۴۲ - ۴۸)

زمانى كه بر انسان محنتى رسد ما را مى‌خواند و چون نعمتى از جانب خویش عطا كرديم مى‌گويند اين نعمت را به خاطر دانش به من داده‌اند. بلكه آن آزمائشى است كه اكثر آنها متوجه آن نيستند! كسانى كه پيش از آنها بودند نيز اين سخن را گفته‌اند ولى آن چه كردند به كارشان نيامد و رفع نيازى از آنها ننمود! كيفر بدى‌هائى كه كردند به آنها رسيد. و كسانى از اينها نيز كه ستم كرده‌اند به زودى سزاي بدى‌هائى را كه نموده‌اند دريابند و آنها از قهر و قدرت خدا بركنار نتوانند شد! مگر نمى‌دانند كه خدا روزى هر كس را كه خواهد فراخ گرداند و يا تنگ سازد. بى‌گمان در اين امر نشانه‌ها و آياتى بر گروه مؤمنان مى‌باشد. (۴۹ - ۵۲)

بگو اى بندگان من كه بر خود اسراف كرديد! از رحمت خدا نوميد نشويد همانا خدا همه گناهان را مى‌آمرزد زيرا او آمرزگار مهربان است! توبه‌كنان به سوى پروردگار خود بازگرديد قبل از آن كه عذاب بر شما برسد زيرا (بعد از آن) به هيچوجه يارى نشويد. و بهترين چيزى را كه از جانب پروردگارتان بر شما نازل شده (قرآن) پيروي نماييد پيش از آن كه عذاب به ناگاه بر شما برسد و شما ندانيد! تا هيچكس نگويد اى دريغا بر آن‌چه در طاعت خدا كوتاهى كردم و هراينه از تمسخركنندگان شدم! يا بگويد اگر خدا مرا هدايت مى‌كرد يقين كه من نيز از پرهيزگاران مى‌بودم! يا چون عذاب دوزخ را ببيند گويد اگر مرا به دنيا بازگشتى باشد حتماً از نيكوكاران مى‌شوم! بلى، آيات من بر تو آمد و تو آنها را تكذيب كردى و تكبر نمودى و از كافران شدى! (۵۳ - ۵۹)

و روز قيامت، كسانى را كه خدا را تكذيب مى‌كردند، بنى چهره‌هايشان سياه گشته است. آيا جاى سركشان و متكبران دوزخ نيست؟! و كسانى را كه تقوى پيشه كردند خدا

نجات می‌دهد به سبب رستگاری و اعمال نیکشان، نه بدی به آنها برسد و نه اندوهگین گردند! خداست آفریننده همه اشیاء و او بر همه امور عالم نگاهبان است. کلیدهای خزائن آسمان‌ها و زمین او راست و آنها که به آیات الهی کفر ورزیدند زیانکارانند. بگو ای جاهلان آیا به من دستور می‌دهید که غیر از خدا را پرستش کنم؟! (۶۰ - ۶۴)

و همانا بر تو، و کسانی که پیش از تو بودند، وحی شده است که اگر برای خدا شریکی بگیری بی‌شک عملت تباه گردد و از زیانکاران شوی. بلکه خدا را پرستش کن و از سپاسگزاران باش. آنها خدا را آن طور که شایسته قدرت اوست به بزرگی نشناختند. روز قیامت زمین جمله در قبضه قدرت اوست و آسمان‌ها به دست قدرت او در هم پیچیده است. پاک و منزّه است او و از هر چه شریک قرار دهند برتر می‌باشد! (روزی که) در صور دمیده شود هر که در آسمان‌ها و زمین است مرده افتد مگر کسی که خدا خواهد. بعد بار دیگر در آن صور بدمند به ناگاه همه از خواب مرگ برخیزند و نظار مگر واقعه محشر شوند! عرصه محشر به نور پروردگار خویش روشن گردد و نامه اعمال مردگان در پیشگاه خدا نهاده شود و پیامبران و گواهان احضار گردند و بین آنها به حق حکم شود و بر آنها ظلم نگردد و به هر کس جزای آن چه کرده تمام بدهند و خدا بدان چه می‌کنید داناست می‌باشد! (۶۵ - ۷۰)

و آنان که کفر ورزیدند گروه گروه به سوی دوزخ رانده شوند و چون بدانجا رسند درهای دوزخ گشوده گردد و خازنان آن خطاب به آنها گویند مگر برای شما پیامبری از خود شما نیامد که آیات پروردگارتان را بر شما بخوانند و شما را از دیدن چنین روزی بیم دهند؟ گویند چرا، آمدند (ولیکن) وعده عذاب بر کافران واجب گشته بود! به آنها گفته شود از درهای دوزخ وارد شوید که در آن تا ابد ماندگارید! و چه بد است جایگاه سرکشان و متکبران! (۷۱ - ۷۲)

آنهایی که نسبت به پروردگارشان راه تقوی پیمودند فوج فوج به سوی بهشت راهنمایی شوند و چون بدانجا برسند درهای بهشت بازگردد و خازنان آن به آنان گویند درود بر شما باد (و این نعمت) بر شما گوارا باشد. در آن داخل شوید که جاودانه در آن بمانید. آنها گویند سپاس بر خدا باد که وعده‌اش را برای ما محقق گردانید و این سرزمین مینو را میراث ما کرد تا در هر کجای آن بخواهیم جای گیریم و برای نیکوکاران چه پاداش نیکویی است! و فرشتگان را بینی که عرش را احاطه کرده‌اند و به سپاسگزاری بر پروردگارشان تسبیح می‌گویند. میانشان به حق داوری شود و همه گویند سپاس بر خدا که پروردگار جهانیان است! (۷۳ - ۷۵)